

ТАРИХТЫ ОҚЫТУДАҒЫ ПӘНАРАЛЫҚ БАЙЛАНЫСТЫ ЖҮЗЕГЕ АСЫРУДЫҢ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ӘДІСТЕРІ

Калелова Ж.У. , Калиева Б.Т.

І. Жансүгіров атындағы Жетісу университеті, Қазақстан, Талдықорған қаласы
e-mail: lalelola1991@mail.ru, tynysbekovna@mail.ru

Тарихты оқыту – оқу тиімділігін арттыру үшін тарихты оқыту процесін зерттейтін педагогикалық ғылым. Пәнді оқытудың мақсаты – болашақ мамандарды тарихты оқу материалында білім беру үдерісінде білім алушыларжы тәрбиелеу мен дамытуға дайындау, білім алушылардың тарихи ойлауы мен негізгі құзыреттіліктерін қалыптастыру мақсатында тарихты оқыту дағдыларына үйрету және заңдылықтарды анықтау.

Мақалада тарихты оқытудың тиімділігін арттырудағы пәнаралық байланыстың артықшылықтары талданған және тарихты оқытудың инновациялық әдістеріне сипаттама берілген.

Кілт сөздер: *пәнаралық байланыс, тиімді сабақ, оқыту, тәрбиелеу, дамытушылық, интеграция, дидактикалық принцип, жүйелілік, интербелсенді.*

Кіріспе

Білім беруге жүйесінде қазіргі күні әртүрлі пәндік салаларындағы білімді біріктіру арқылы әлемді неғұрлым тұтас және терең түсінуге ұмтылады. Бұл тұрғыда тарихты оқыту сыни ойлауды қалыптастырудың, мәдени контексті түсінудің және аналитикалық дағдыларды дамытудың негізгі элементі ретінде ерекшеленеді. Тарихты оқытуда пәнаралық байланыстарды жүзеге асырудың инновациялық әдістері осы мақсаттарға жету үшін қажеттілікке айналады.

Тарихты оқытудағы пәнаралық байланыстарды жүзеге асырудың инновациялық әдістері білім алушылардың білім білім беру тәжірибесін байытып қана қоймай, өткенді терең және тұрақты түсінуді қалыптастыруына ықпал етеді және мұндай әдістерді белсенді қолдану икемді және құзыретті тұлғалардың дамуына ықпал ететін білім беру ортасын құру бағытындағы маңызды қадамға айналады.

Материалдар мен әдістер

Педагогикалық зерттеулерде «Пәнаралық байланыстар» категориясының отыздан астам түсіндірмелері берілген, сондай-ақ, оларды педагогикалық бағалаудың әртүрлі тәсілдері және әртүрлі жіктелімдері де ұсынылған.

Негізгі бөлім

Пәнаралық байланыс – бұл білім берудегі тұжырымдама және ол оқу үдерісінде әртүрлі пәндік салалар арасындағы интеграция мен өзара әрекеттесумен түсіндіріледі. Пәндерді оқшаулап қараудың орнына, пәнаралық байланыс білім алушылар білімінің біртұтас бейнесін көре алатындай етіп олардың арасындағы байланысты құруға бағытталған.

Пәнаралық байланыстың келесі түрлерін атап көрсетуге болады:

1. Білімді біріктіру: кешенді және терең оқу материалдарын жасау үшін әртүрлі пәндердің мазмнын біріктіру (мысалға, тарих пен әдебиет).

2. Контекстік оқыту: әртүрлі пәндердің тақырыптары мен оларды нақты сценарийлерде қолдану арасында байланыс орнату (белгілі бір жоспарға сәйкес ұйымдастыру).

3. Дағдыларды дамыту: сыни тұрғыдан ойлау, аналитика, коммуникация және ынтымақтастық сияқты пәндердің шекарасынан өтетін дағдыларды дамытуға ықпал ету.

4. Тереңірек түсіну: заттардың өзара байланысы мен өзара әрекеттесуі арқылы тереңірек түсінік қалыптастыру.

Пәнаралық байланыстың мысалында бірнеше пәндердің элементтерін біріктеретін жобалар, әртүрлі пәндердің оқытушыларының ынтымақтастығы және әртүрлі оқу мәліметтерінің жалпы тақырыптар мен тұжырымдамаларды пайдалануы жатқызылады. Пәнаралық байланыс білім алушылардың білім салалары арасындағы байланысты көруге көмектесу арқылы тереңірек, әрі тұрақты оқуға ықпал етеді.

Пәнаралық байланыстардың келесідей функциялары қарастырылған:

Біріншіден, оқыту – білім алушының тұтас білім жүйесін қалыптастыруға бағытталады;

Екіншіден, тәрбиелік – білім алушының білім деңгейін арттырады;

Үшіншіден, дамытушылық – білім алушының еркіндігінің, танымдық белсенділігі мен қызығушылықтарының дамуына белсенді әсер етеді.

Егер білім беруші өз жұмысында ішкі және пәнаралық байланыстарды қолданатын болса, онда:

1. Біз ғылыми білімнің бытыраңқылығын болдырмаймыз және білімді жүйелі қолдана аламыз. Бос уақытты сараланған, ұйымдастырылған оқытуды жүзеге асыруға жұмылдыруға болады.

2.Тарихи үдеріс оқушыларға көлемді түрде жүзеге асады. Тарихи баламалардың барлық мүмкіндіктері көрсетіледі.

3.Мәліметтердің қажетсіздері оқу үдерісінен алынып тасталады [1].

Білім берудегі пәнаралық байланыстардың өзектілігі айқын және бұл байланыстың қазіргі даму деңгейіне байланысты, онда әлеуметтік, табиғи және техникалық білімдердің интеграциясы айқын көрінеді. Мысалға алсақ, жаратылыстану бағытындағы STEM, STEAM талдау технологияларының жүйелі қолданылуы пәнаралық байланысты оқу барысында ұтымды қолдануға мүмкіндік береді және ғылыми білімді интеграциялау өз кезегінде мамандарға жаңа талаптар қояды.

Пәнаралық байланыстарды іс-тәжірибеде қолдану көптеген қиындықтарды тудырады: «Оқушылардың танымдық және функционалдық іс-әрекетін қалай ұйымдастыруға болады?», - деген сауалға, әртүрлі оқу пәндері арасында байланыс орнатуға педагог ұмтылады және шебер болады, олардың ғылым мәселелеріне танымдық қызығушылығын қалай оятуға болады; оқытудың тәрбиелік әсеріне жету үшін әртүрлі пәндер мұғалімдерінің күш-жігерін қалай біріктіруге болады?, - деген сауалдарға жауап беру үшін педагог әдіс-тәсілдерді жүйелейді, қажеттігін қолданады.

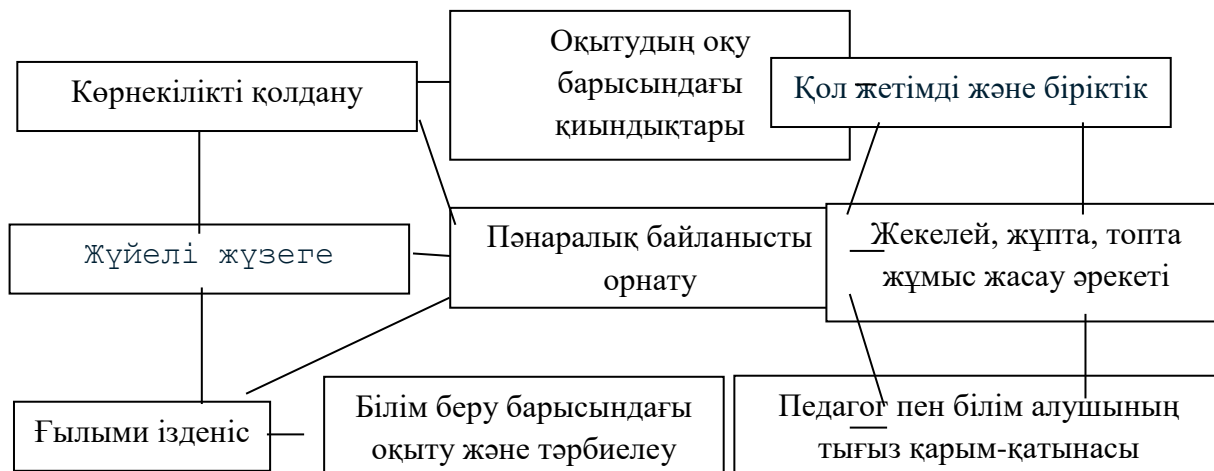
Нәтижелер мен талқылаулар

Қазіргі білім беру жүйесі осы суретті бейнелейтін құбылыстар мен үдерістер арасындағы байланыстарының тереңдігін түсіне отырып, заманауи тенденциядан қалыспайтын жоғары білімді, интеллектуалды дамыған тұлғаны қалыптастыруға болады және міндеттің барлығы педагогтен талап етілетінін ескеру қажет. Заманауи білім беру үдерісінде оқытуды ұйымдастыру, жоспарлау жыл сайынғы өзгерістерден өту арқылы жүзеге асырылуда.

Ескеру қажет, пәндік бытыраңқылық мектеп бітіруші мен болашақ педагог мамандығын таңдаушылардың дүниетанымының бытыраңқы болуының себептерінің біріне айналуға, ал қазіргі әлемде әлеуметтік-экономикалық, саяси, мәдени, ақпараттық интеграция үрдістерінің басымдығын ескере отырып, пәнаралық байланысты орнатудың методикасын жүзеге асыруда мамандығын шын мәнінде жақсы көретін, жаңартулар мен өзгерістерді бақылауда ұстайтын педагогтың шеберлігіне байланысты. Нәтижесінде, білім алушылардың тәуелсіздігі, олардың бір-бірімен әлсіз байланысы білім алушыларда әлемнің тұтас бейнесін қалыптастыруда елеулі қиындықтар туғызады, мәдениетті, дамыған органы қалыптастыруға кедергі келтіреді.

Пәнаралық байланыстарға көшу білім алушыларға іс-әрекет тәсілдерін кейбір объектілерден басқаларына ауыстыруға мүмкіндік береді, бұл оқытуды жеңілдетеді және

әлемнің тұтастығы туралы түсінік қалыптастырады. Есте сақтау керек, мұндай ауысу пәнаралық байланыстарды білудің белгілі бір базасы болған кезде ғана мүмкін болады, әйтпесе тасымалдау үстірт және механикалық болуы мүмкін.

Сурет 1 – Пәнаралық принциптің дидактикалық принциптермен байланысы

Пәндерді байланыстыру құрылымындағы мәселелік жағдайлардың үлесінің артуы оқушының ақыл-ой әрекетін белсендіреді, оқу материалын білудің жаңа тәсілдерін іздеуге талаптандырады, тұлғаның зерттеу түрін қалыптастырады.

- Байланыс жалпылама білім үлесінің артуына әкеледі, бұл оқушыға мақсаттан нәтижеге дейінгі іс-әрекеттің бүкіл процесін бір уақытта бақылауға, жұмыстың әр кезеңін мағыналы қабылдауға мүмкіндік береді.

- Байланыс сабақтың ақпараттық қабілетін арттырады.

- Байланыс белгілі бір бақылауларды растайтын немесе тереңдететін жаңа факторларды, әртүрлі пәндерді оқыған кезде білім алушылардың қорытындыларын табуға мүмкіндік береді.

- Байланыс – бұл оқушылардың оқуын ынталандыру құралы, білім алушылардың оқу-танымдық белсенділігін арттыруға көмектеседі, шамадан тыс жүктеме мен шаршауды жеңілдетуге көмектеседі.

- Оқу материалының байланыстырылуы білім алушылардың шығармашылық ойлауын дамытуға ықпал етеді, алған білімдерін нақты жағдайда қолдануға мүмкіндік береді, мәдениетті тәрбиелеудің маңызды факторларының бірі, табиғатқа, адамдарға, өмірге деген жақсы қарым-қатынасқа бағытталған жеке қасиеттерді қалыптастырудың маңызды құралы болып табылады [3].

Білім берудегі пәнаралық байланыстарды орнату арқылы білім алушылар үшін әртүрлі оң нәтижелер мен артықшылықтарға қол жеткізуге болады, мысалға:

1. Білімді біртұтас түсіну: пәнаралық байланыстар білім алушыларға әртүрлі пәндік салалардағы ақпараттарды біріктіру арқылы білімнің тұтас бейнесін көруге мүмкіндік береді және бұл оқу материалын тереңірек, жан-жақты түсінуге ықпал етеді.

2. Сыни ойлауды дамыту: оқыту пәндерімен білімді біріктіру сыни ойлауды ынталандырады және білім алушылар әртүрлі пәндер контекстінде негізгі аспектілерді талдауға және салыстыруға, бөлуге қажетті.

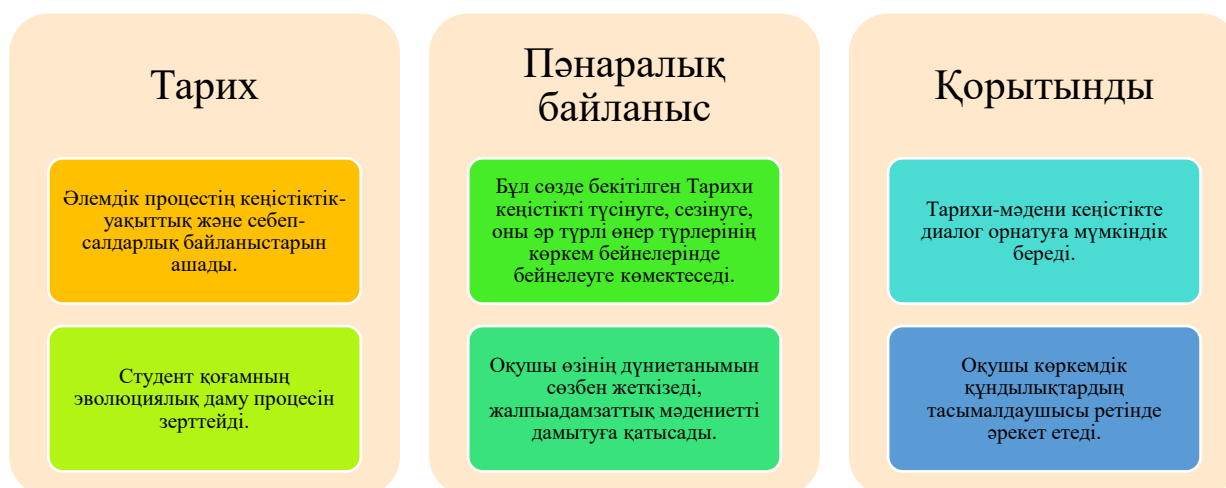
3. Дағдыларды ауыстыру: пәнаралық байланыс әртүрлі жағдайларда қолданылуы мүмкін, мысал ретінде дағдыларды дамытуда. Бұған коммуникация, мәселелерді шешу, анықтау, ынтымақтастық және білім алушылардың талдау дағдыларын қалыптастыру.

4. Оқуға деген жоғары қызығушылық: бірнеше пәндерді біріктіретін интеграцияланған жобалар мен тапсырмалар көбінесе білім алушылар үшін қызықты әрі қызықты болуы. Бұл оқуға деген ынтаны және оқу белсенділігін арттыруға ықпал етеді.

5. Нақты қолданбалар: әр түрлі пәндер арасындағы байланысты орнату және оларды нақты бағыт-бағдар бойынша білімдерін нақты өмірде қалай қолдануға болатындығын түсінуге көмектеседі, яғни практикалық жұмыстарды жүзеге асырудың тиімділігі артады.

6. Шығармашылық ойлауды дамыту: пәнаралық байланыстар мен міндеттер көбінесе білім алушылардың шығармашылық ойлауын ынталандырады, себебі олар күрделі мәселелерді шешу үшін әртүрлі салалардағы білімді қолдануға мүмкіндік береді.

Байланыстырылған сабақтары әдеттегі сабақтардан үлкен ақпараттылықпен ерекшеленетін, сондықтан танымдық іс-әрекетті нақты ұйымдастыруды қажет ететін басқа оқу пәндерімен жоғарыда айтылғандардың барлығын толық жүзеге асыруға көмектеседі. Мұндай сабақтар мидың шаршауын азайтады, балаға тұлға ретінде қолайлы жағдай жасайды, оқудың сәттілігін арттырады, белгілі бір пән сүйікті емес санатқа енетін жағдайды болдырмайды.

Сурет 2 – Пәнаралық байланыстардың артықшылықтары

Пәнаралық байланыстар білім беру мазмұнының маңызды қағидттарының бірі болып табылады. Олар сонымен қатар бірқатар функцияларды орындайды:

- әдістемелік функция олардың негізінде ғана студенттердің табиғатқа диалектикалық-материалистік көзқарастарын, оның тұтастығы мен дамуы туралы заманауи идеяларды қалыптастыруға болатындығымен көрінеді, өйткені пәнаралық байланыстар идеялар мен әдістерді интеграциялау сызығы бойынша дамитын қазіргі заманғы жаратылыстану әдістемесін оқытуда көрініс табуға ықпал етеді. табиғатты тануға жүйелік көзқарас тұрғысынан.

- пәнаралық байланыстардың білім беру функциясы-олардың көмегімен мұғалім оқушылардың жүйелілік, тереңдік, зейін, икемділік сияқты білім қасиеттерін қалыптастырады [5, 52-58 бб.]. Пәнаралық байланыстар ұғымдарды дамыту құралы ретінде әрекет етеді, олар мен жалпы ұғымдар арасындағы байланыстарды игеруге ықпал етеді.

- пәнаралық байланыстардың даму функциясы олардың оқушылардың жүйелік және шығармашылық ойлауын дамытудағы, олардың танымдық белсенділігін, тәуелсіздігі мен танымға деген қызығушылығын қалыптастырудағы рөлімен анықталады. Пәнаралық байланыстар ойлаудың пәндік инерциясын жеңуге және оқушылардың ой-өрісін кеңейтуге көмектеседі.

- пәнаралық байланыстардың тәрбиелік құрылымдары олардың білім алушыларды тәрбиелеудің барлық бағыттарына көмектесуінде көрінеді. Педагог басқа пәндермен байланысқа сүйене отырып, тәрбиеге кешенді көзқарасты жүзеге асырады.

- пәнаралық байланыстардың сындарлы құрылымдары – олардың көмегімен педагог оқу материалының мазмұнын, оқытуды ұйымдастырудың әдістері мен түрлерін жетілдіреді [6, 10 б.]. Пәнаралық байланыстарды жүзеге асыру педагогтердің оқулықтар

мен сабақтас пәндер бағдарламаларын білуін көздейтін оқу және оқу жоспарынан тыс жұмыстардың кешенді нысандарын бірлесіп жоспарлауын талап етеді (ізденіс жұмыстары, ғаламтормен жұмыс, жұптық, топтық жұмыстарды ұйымдастыру).

Оқыту әрқашан екі жақты процесс болып табылады. Тіпті оны тек ғылыми-ақпараттық жағымен жасанды түрде шектей отырып, педагог пен білім алушының іс-әрекеті бірдей емес екенін көрсетуге болады. Педагог білім алушыларға білім береді, мазмұнның жекелеген бөліктері арасындағы логикалық байланыстарды анықтайды, жаңа білім алу үшін осы байланыстарды пайдалану мүмкіндіктерін инновациялық әдістер арқылы көрсетеді [7, 12 б.]. Білім алушы бұл білімді игереді, жеке білім тәжірибесін алады, білімді өз бетінше қолдануға үйренеді. Білім алушылардың таным үдерісі педагогтың басшылығымен жүреді, бұл олардың қызмет түрлерінің айырмашылығын тағы бір рет көрсетеді.

Пәнаралық байланыстарды жүзеге асыру үшін оқытушы:

- оқу үдерісінде пәнаралық байланыстарды іске асыру бойынша оқу-әдістемелік жұмысты ұйымдастырудың негізгі принциптерін білу;
- бүгінгі білім беру жүйесіндегі пәнаралық байланыстардың қызметін түсіну және олардың даму перспективаларын көру;
- оқу үдерісінде пәнаралық байланыстарды іске асырудың құрылымы, жіктелуі және ерекшеліктері туралы түсінікке ие болу;
- білім беру жүйесін дамытудың қазіргі кезеңіндегі пәнаралық байланыстар мәселелері туралы түсінікке ие болу;
- оқу үдерісінде пәнаралық байланыстарды жүзеге асырудың психологиялық-педагогикалық мәселелерін білу;
- пәнаралық байланыстарды қолдана отырып оқытудың психологиялық-педагогикалық аспектілерін түсіну;
- пәнаралық байланыстардың дидактикалық жүйесін құру және жұмыс істеу құрылымы туралы түсінікке ие болу;
- оқу үдерісінде пәнаралық байланыстарды жүзеге асырудың нысандарын, әдістері мен құралдарын білу [8].

Пәнаралық байланыстар білім алушыларға материалды тереңірек түсінуді қамтамасыз ете отырып, білім беру тәжірибесін байытуға септігін тигізеді. Олар сонымен қатар, білім беру үдерісінің ұдайы өзгеріске ұшырауына байланысты тәжірибесін молайтады. Сонымен қатар, білім алушылардың практикалық, функционалдық қабілеттерін дамытуға мүмкіндік береді.

Қорытынды

Пәнаралық байланыс шығармашылық, ойлаушы, постиндустриалды қоғам жағдайында белсенді әрекет ететін адамды тәрбиелеу білім беруші үшін маңызды. Пәнаралық тәсілді тиімді қолдану үшін: мұғалімдерге ынтымақтастықты жүзеге асыру және білім алушылардың даму деңгейін, материалды ескеру, пәнаралық байланысты сақтау, жоғарыда ұсынылған пәнаралық тәсілді жүзеге асыру бастамаларын жүзеге асыру арқылы жүзеге асыруды қажет етеді және педагогтың шеберлігі, іскерлігі талап етіледі. Бірінші кезекте білім сапасы педагогтан талап етілетіндіктен, педагогтың білім-білігін, оқытудың инновациялық әдіс-тәсілдерін ұдайы жетілдіріп отыруы және жаңа педагогикалық технологияны қажетті деңгейде меңгеруі тиіс.

ӘДЕБИЕТТЕР:

1. Яшная Ю.В. Межпредметные связи как современный принцип обучения// <https://www.prodlenka.org/metodicheskie-razrabotki/155297-mezhpredmetnye-svjazi-kak-sovremennyyj-princip>
2. Абдильдинова Л.Б., Касымова Н.Б., Калелова Ж.У. Тарихты оқытудағы инновациялық технологиялар. Оқу құралы. Алматы: ЖШС Лантар Трейд, 2021 ж. – 150 б.
3. Баляйкина В.М., Маскаева Т.А., Лабутина М.В., Чегодаева Н.Д. МЕЖПРЕДМЕТНЫЕ СВЯЗИ КАК ПРИНЦИП ИНТЕГРАЦИИ ОБУЧЕНИЯ // Современные проблемы науки и образования. – 2019. – № 6. URL: <https://science-education.ru/ru/article/view?id=29320>
4. Афанасьева, И.А. Реализация межпредметных связей как одно из направлений повышения качества образования/ – М.: Книжный мир, 2002. – 457 с.
5. Максимова, В.Н. Межпредметные связи и совершенствование процесса обучения: Книга для учителя. – М.: Просвещение, 2012. – 754 с.
6. Методика преподавания истории: учеб-метод.комплекс для студентов. – Новполк: ПГУ, 2011. – 356 с.
7. Суходимцева А.П., Дмитриченкова С.В. Межпредметный подход в решении проблем метапредметности образования// Проблемы современного педагогического образования, №58(2), Москва, 2018. – С. 240-243.
- 8.Современные проблемы науки и образования// <https://science-education.ru/ru/article/view?id=29320> – 2019. - №6.

REFERENCES:

1. Yashnaya Y.V. Mezhpredmetnye svyzi kak sovremenny princip obuzheniya [Intersubject communication as a modern principle of learning]// <https://www.prodlenka.org/metodicheskie-razrabotki/155297-mezhpredmetnye-svjazi-kak-sovremennyyj-princip>
2. Abdildinova L.B., Kasymova N.B, Kalelova Zh.U Tarihty oqytudagy innivachiyalyk tehnologiyalar. Oqu quraly. [Innovative technologies in teaching history. Educational tool] Almaty:ZHSLS Lantar Treid, 2021 zh. – 150 b.
3. Balaiyakina V.M., Labutina M.B., Chegodaeva N.D. Mezhpredmetnye cdzpb kak pinchip integrachii obuzheniya [Intercurriculum connections as a principle of integration of education] // Sovremennyye problem nauki I obrazovniya. – 2019. № 6. URL: <https://science-education.ru/ru/article/view?id=29320>
4. Afanaseva I.A. Realizachiya mezhpredmentyh sviyazei kak odno iz napravlenii povysheniya kachestva obrazovaniya [Realization of intersubject communication as one of the directions of improving the quality of education]. – М: Knizhnyi mir, 2002. – 457 s.
5. Maksimova V.N. Mezhpredmentye sviyzi I sovershenstvovaniye prochesa obucheniye: Kniga dliya uchiteliya [Interdisciplinary communication and improvement of the learning process: Book for teachers]. – М: Prosveshenie, 2012. – 754 s.
6. Metodika prepodovaniya istorii: uchebno-meteod.kompleks dliya studentov [Methodology of teaching history: study-method.complex for students]. – Novopolchk: PGU, 2011. – 356 s.
7. Suhodimcheva A.P., Dmitrichenkova S.V. Mezhpredmentyi podhod v reshenii problem metapredmetnosti obrazovaniya [ntersubject approach in solving problems of metasubject education] // Problemy sovremennogo pedagogicheskogo obrazovaniya. №58-2, Moskva, 2018. – S. 240-243.
8. Sovremennyye problem nauki I obrazovaniya [Contemporary problems of science and education] // <https://science-education.ru/ru/article/view?id=29320> – 2019. - №6.

ИННОВАЦИОННЫЕ МЕТОДЫ РЕАЛИЗАЦИИ МЕЖПРЕДМЕТНЫХ СВЯЗЕЙ В ПРЕПОДАВАНИИ ИСТОРИИ

Калелова Ж.У., Калиева Б.Т.

*:Жетысуский университет им.И.Жансугурова, Казакстан, город Талдыкорган
e-mail: Kalelova1991@mail.ru, tynysbekovna@mail.ru*

Преподавание истории – педагогическая наука, изучающая процесс преподавания истории для повышения эффективности обучения. Цель преподавания дисциплины – подготовка будущих специалистов к воспитанию и развитию учащихся в образовательном процессе на учебном материале истории, обучение навыкам преподавания истории и выявление закономерностей с целью формирования исторического мышления и ключевых компетенций обучающихся.

В статье проанализированы преимущества междисциплинарных связей в повышении эффективности преподавания истории и дана характеристика инновационных методов преподавания истории.

Ключевые слова: *междисциплинарная коммуникация, эффективный урок, обучение, воспитание, развитие, интеграция, дидактический подход, последовательность, интерактивность.*

INNOVATIVE METHODS OF IMPLEMENTING INTERDISCIPLINARY CONNECTIONS IN HISTORY TEACHING

Kalelova Zh., Kaliyeva B.

*Zhetysu University after named is I.Zhansugurov, Taldykorgan, Kazakhstan
e-mail: Kalelova1991@mail.ru, tynysbekovna@mail.ru*

History teaching is a pedagogical science that studies the process of teaching history to improve the effectiveness of teaching. The purpose of teaching the discipline is to prepare future specialists for the education and development of students in the educational process on the teaching material of history, teaching history teaching skills and identifying patterns in order to form historical thinking and key competencies of students.

The article analyzes the advantages of interdisciplinary connections in improving the effectiveness of teaching history and characterizes innovative methods of teaching history.

Keywords: *interdisciplinary communication, effective lesson, teaching, education, development, integration, didactic approach, consistency, interactivity.*